

Urednik
Zoran Hamović

Likovni urednik
dr Svetlana Volic

© Clio, 2019. Sva prava za izdanje na srpskom jeziku zadržana. Ova publikacija, u celini ili delovima, ne sme se umnožavati, preštamovati, pohranjivati u memoriju kompjutera ili na bilo koji način prenositi – elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način – niti može na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima biti distribuirana bez odobrenja izdavača.

Naslov originala

بندر شاه
ضوء البيت / مريود
دار الجيل - بيروت

Tajib Salih

Bandaršah

Preveo sa arapskog
Srpko Leštarić

Beograd, 2019

Sadržaj

Knjiga prva **Daulbejt**

Glava prva	13
Glava druga	23
Glava treća	30
Glava četvrta	39
Glava peta	46
Glava šesta	54
Glava sedma	57
Glava osma	61
Glava deveta	74
Glava deseta	79
Glava jedanaesta	86
Glava dvanaesta	94

Glava trinaesta	112
Glava četrnaesta	120

Knjiga druga
Merjud

Glava prva	133
Glava druga	
Said Aša el Bajtat Jaki	143
Glava treća	
Tahir vad el Ravasi	149
Glava četvrta	177

<i>Srpko Leštarić</i>	
U svetu mitske i magijske realnosti	191

Daulbejt

*Priča o tome kako je otac postao
žrtva svoga oca i svoga sina*

*Mojim roditeljima Muhamedu i Ajši
I sestri i bratu Alviji i Beširu*

*Put se odužio bez kraja, bregovi Losa rastu
dok im se približavam
Blistave varoške svjetiljke više se ne vide.
Moja kamila juri, brza kao mladi noj:
Brže, poteci, odmiče noć – izmače ljubavni sastanak!*

Nepoznati sudanski pesnik

*Ja zbilja ne znam nikog danas ko poput mene sumnja
u sliku napuštenih bivaka –
svima su pune ih suzne oči, ali za mene oni su samo varka.
Između mene i njih mnoštvo je drugih slika
pa mi ono što ne znam nije neznanje,
a ono što znam nije znanje.*

Abu Nuvas

*Razdiran čežnjom u prisustvu voljenog bića
Gledao sam ne gledajući i igrao ne igrajući
Punio vidike svojim zastavama i bubnjevima
Ljubav mi gasi ljubav, samo prolaznost ostaje
Rob sam tvoj, ali sam car među ljubavnicima.*

El Fituri

Glava prva

Mahdžub je, poput vremešnog tigra, uprkos godina-
ma i oronulosti, sedeo isto kao nekad, kao da je svakog
časa spreman na skok: s bradom na šakama oslonjenim
na štap, s krajevima ogrtača omotanim oko glave i preko
turbana. Na obrazima, oko usta i po čelu, usekle su mu
se duboke bore, a ona oštrina u očima pretvorila se, s
protekom vremena i uspomenama na bitke i, van svake
sumnje, na poraze, u bolesno crvenilo. U očima je ostao
samo gnev. Bili smo ispred Saidovog dućana, noć se žur-
no spuštala na Vad Hamid. Upućujući reči pesku oko
tačke u koju je bio zaboden njegov štap, Mahdžub reče:

– Dugo te nije bilo u selu.

Ja zamišljeno oborih pogled. Šta da kažem u takvoj
prilici? Da, prošle su godine.

– I kretanje i mirovanje u Božjim su rukama – od-
vratih.

Tahir vad el Ravasi* se nasmeja isto kao nekad i, iz
mraka, sa mesta na kom je sedeo na pesku podalje od
svetlosti lampe, reče:

* U Sudanu i još ponegde u Africi gde se govori arapski, u
muškim ličnim imenima se kao oznaka *sinstva* ispred očevog
imena, umesto poznatije opštearapske reči *ibn* – *sin*, upotreblja-

– Šta i da radi u ovoj bednoj selendri! Bolje mu je tamo, na njegovom mestu.

Abdel Hafiz je ranije bio najtrpeljiviji među njima, u vreme kada je bio u stanju da na sve gleda iz dva ugla; ali sada, kada se opredelio za svoju stranu, nije bilo čudno što glasom bez imalo naklonosti, svadljivo kaže:

– A gde je to njegovo mesto? Njegovo je mesto ovde! Izbivao dugo ili kratko, mesto mu je ovde i nigde drugde.

Ja sam bez uspeha pokušao da vratim vreme u nekadašnje stanje:

– U svakom slučaju, ovde ili tamo, od života je ostalo još samo malo dana.

Kao da čuje zov upomoć, Vad el Ravasi odvrati:

– Dobro, čoveče, a šta tek mi da kažemo?

Mahdžub je i dalje bio s bradom na šakama oslonjenim o štap.

Hamad vad el Rejis nije bio tu, kao ni Ahmed Abulbenat. Said je još bio u dućanu, vadio je robu iz velikih kutija i ređao je po rafovima, u čemu mu je pomagao jedan od unuka. Iz dubine dućana Said dobaci nešto što je Tahir el Ravasi razabrao i na šta se nasmejao, dok je noć prikupljala skute, zgušnjavala se i brisala obrise sela kao što bi neko pobrisao slova ispisana kredom na školskoj tabli.

Iznenada me prenu glas mujezina: „Dođite na molitvu, nađite blaženstvo i spas!“ Bio je to slab i raspukao glas, lišen zvonkosti. Upitah čiji je, a Abdel Hafiz odgovori:

va reč *vad* (od arap. *walad* > *wadd* > *wad* – dečak, sin). Otuda se reč *vad* javlja i u imenu sela koje je, očito, osnovao potomak nekog Hamida. – *Prim. prev.*

– Saidov.

Opet nisam mogao da ga prepoznam, na šta Mahdžub podrugljivo dobaci:

– Saida Aša el Bajtata.*

Na to Vad el Ravasi dodade:

– Reci mu da je to Said el Bum** – kako može on znati ko je Aša el Bajtat!

– Šta, Saida el Buma sad zovete Aša el Bajtat? – upitah.

Mahdžub se nasmeja, ali drukčije nego nekad, pa reče:

– Još ćeš ti mnogo stvari imati da čuješ i vidiš!

U taj čas Said iziđe iz radnje noseći paklo cigareta, ponudi svakog ponaosob i mi svi, osim Mahdžuba, prihvatismo, a on reče:

– Pošto se Abdel Kerim vad Ahmed dao na asketizam, Zejn postao jedan od najviđenijih ljudi, Sejf el Din čeka da bude poslanik u parlamentu, šta ima čudno u tome da Saida el Buma prozovemo Said Aša el Bajtat?

Ja na to rekoh da mi je to divno čudo, a dućandžija Said, kog smo nekad zvali Advokat, odvrat:

– Čoveče, tebi treba malo duža lekcija da bi shvatio novo stanje stvari u selu. Misliš, Vad Hamid je isti onaj Vad Hamid koga si ti nekad znao!

* Ovaj nadimak doslovno znači „onaj ko daje večeru devojkicama“ (podrazumeva se – onim koje bi inače morale počiti na spavanje prazna želuca, tj. neko dobar i plemenit). – *Prim. prev.*

** Arap. *al-būm* – sova, buljina, ptica koja je u Arapa sinonim za veliku glupost i ekstremnu ružnoću, čime obuhvata i Saidove osobine koje se javljaju tek u ovom romanu. – *Prim. prev.*

Ne, nisam to mislio. Ali nisam ni očekivao da Said el Bum postane seoski mujezin. Odgovorio sam im:

– A šta se dogodilo sa Sejf el Dinom? Je li opet posrnuo i odustao od vere, ili šta?

Na to će Said:

– A ti još pamtiš Sejf el Dinovo vreme? Pa posle nje ga su se na mestu mujezina izmenjala bar šestorica! Danas smo mi, gospodine moj, u eri Saida Aša el Bajtata!

Tahir el Ravasi upade:

– Sejf el Din je otkad i kad napustio imamsko mesto! On ti je ono – negde između, jednom nogom u raju, a drugom u paklu.

Said dodade:

– Kao i svi drugi iz onoga vremena. Danas su svi redom negde između!

Začuh Mahdžuba kako besno frkće poput kamiljeg pastuva, na šta se Tahir obrati Saidu:

– A ti, Zakonoznanče? Jesi li i ti postao kao ovi današnji, ili se čvrsto držiš svoga, poput tigra Mahdžuba?

Said očuta kao da ga je podsećanje na verziju njegovog starog nadimka iznenadilo, zatim reče, pola ljutito a pola smejući se:

– Dabogda blagoslovena bila vremena kad se znalo za zakon! Sad me Bekrijevi sinovi zovu Said Smutljivac. Danas je svako ko traži svoje pravo obeležen kao smutljivac!

Mahdžub dodade na isti način:

– Dabogda Bekrijevim sinovima ne išlo od ruke čega god se latili!

Upitah Mahdžuba šta to čine Bekrijevi sinovi, a on odgovori:

– Pitaj Saida pa će ti reći.

Tokom ovog razgovora, u kom nije učestvovao, Abdel Hafiz beše uzeo abdest i mrmljao je, tiho zazivajući Božje ime. Kad mujezin izviknu konačni poziv na molitvu u dvorištu džamije, on žurno ustade i reče:

– Hajdemo na molitvu, da nam ne promakne!

Činilo se da sam očekivao nešto što se neće desiti, jer i Mahdžub ustade oslanjajući se na štap, uzdišući i stenjući, pa reče:

– Idem i ja kući. Noć je noć.

Said doviknu za njima dvojicom:

– Zar nećete ostati s nama na večeri, makar zarad ovog čoveka što je ovde gost?!

Mahdžub produži kao da nije ni čuo, a Abdel Hafiz već izdaleka odvrati:

– Večera može da sačeka, ali grupna molitva ne može!

Tahir el Ravasi se premesti i sede do mene na klupu, koja je bila nalik na kanabe, s naslonom i doručjima. Neko vreme sedeli smo ćutke. Ja sam ćulio uši osluškujući noćne zvuke u Vad Hamidu – blejanje ovaca, mukanje krave i riku bika, glasove nekih ljudi koji se svađaju, glas pevača s radija; mešavinu zbrkanih povika koji su se negde, neznano gde, stapali i razdvajali, a da se nije moglo znati da li su to zvuci s neke sahrane ili sa svadbe, niti da li dolaze sa strane nizvodno od sela ili sa uzvodne strane. Svetlo automobilskih farova koje se približava, pojačava, ide uvis i nestaje, pumpe za vodu na obali reke i šaputanje vlažnog noćnog vetrića u krošnjama palmi. Saidov dućan isti kao uvek i isti onaj peščani plato, i noć, i zvezde. Tahir el Ravasi reče:

– Jadan Mahdžub, ala je ostario!

Na to se odazva Said odnekud iz dubine dućana:

– A kako to ti, Vad el Ravasi, nikako ne stariš, mada si stariji od nas svih?

Tahir odgovori:

– Zato što mi je srce hladno. Srca u ljudi poput Mahdžuba i tebe su vrela. U ovakvim vremenima čoveku je najbolje da samo poizdalje posmatra i čudi se...

Uto Said iziđe iz radnje i sede kraj nas na klupu. Ja mu rekoh:

– Celi svet stari, samo je ova klupa ista!

Said se nasmeja:

– To je ručni rad Vad el Basira, Bog mu dao pokoja duši! Rekao bi čovek – od gvožđa je! A ovo što se sad proizvodi – sve kao od kartona!

Na to će Tahir:

– Mahdžub pored te svoje preke ćudi ima još i astmu. Oči mu iskaču!

– Bogme, brajko – veli Said – svi smo već došli na sakloni bože! Ako nije astma, onda te bole bubrezi, ili želudac, ili su zglobovi... Ali daće Bog da bude dobro!

– Tako vam je kad nećete da slušate – uzviknu Tahir. – Otkad vam se govori da morate uzimati piskavicu* i đumbir – đumbir ujutru na prazan želudac, a piskavicu pred spavanje! I, ako stvarno hoćete da znate šta je dobro, trebalo bi i da svaki dan pijete po jednu čašu masla!

– Sve smo to probali – odvrati Said – pa nije vredelo. I ovo naše seljačko, i *stransko*; i udarali injekcije penicilina, i gutali vitamine. Pili smo odvar od bagre-

* Misli se na seme lekovite biljke, lat. *Trigonella foenum graecum*, koja je u našim krajevima poznata pod raznim imenima, kao *božja travica*, *grčko seme*, *ždraljevina*, *kozji rog* i drugim. – *Prim. prev.*

movca*, i sok od argela**, i grickali beli i crni luk. U neko doba vele ljudi – mažite se kanom, a neki, opet, kažu da se valja dobro nadimiti nad vatrom od bagremovca. Ali prikane moj, sve to zavisi od tvog sopstvenog zdravlja!

– Pravo kažeš – odvrati Tahir. – Ništa nije bolje od kretanja! Šta sve mi teramo ovo telo da podnosi! Druškane moj, čovek je mazga! Kad se ritne, u stanju je breg odvaliti!

Zavladala je tišina s ukusom *onih dana*, dana kada su Tahir el Ravasi i njegovi pajtaši, Mahdžubova banda, sedeli na tom komadu peska pred Saidovim dućanom, i kad je Tahir el Ravasi uzdisao punim grudima izgovarajući ono svoje: „Jedno vreme dolazi, a drugo prolazi!“

Tahir el Ravasi i sad uzdahnu koliko su dopuštala pluća nekoga ko je prevalio sedamdesetu, pa reče:

– Gde ćemo mi, moj hadži Saide, ponovo naći one dane?!

Saidovi unuci behu prostrli krparice ispred dućana i postavili na njih nizak okrugli sto. Nas trojica ustadosmo i posedasmo oko postavljenog obeda. Said samo što beše podigao čaršav kojim je bilo pokriveno jelo, kad stiže Abdel Hafiz i sede između nas.

– Jesam vam ja rekao – neće večera pobeći! – reče.

– Neka bi ti molitvu čuo onaj gore, hadžijo – odvrati Said.

* Neka od mnogih vrsta pustinjske akacije, koja se koristi u lekovite svrhe, a i za dobijanje gumiarabike; arap. *al-qaraq*, *al-salam*, sudanski govorni arap. *al-qaraḍ*, lat. *Acacia nilotica*. – *Prim. prev.*

** Arap. *ḥarḡal* – argel, lat. *Solenostemma argel*, takođe lekovita biljka. – *Prim. prev.*

– Imam je večeras bolestan – reče Abdel Hafiz.
– Ko ga je zamenio? – upita Tahir.
– Tahir se pravi da ne zna – upade Said. – Njegov zamenik, naravno! Kad imam nije tu, ko bi drugi predvodio molitvu?

– Sigurno si ti morao biti imamov zamenik – okretih se ja Abdel Hafizu.

On će na to:

– Said i Vad el Ravasi nikad neće odustati od svog budalašenja! Nema tu nikakvog vođe ni zamenika, kad imam nije tu, svaki od nas može predvoditi molitvu.

Tahir odvrati:

– Ovako ili onako, imam je već neko vreme slabog zdravlja. I kao da mu i nije stalo do molitava. Šta kažeš, hadži Abdel Hafize, da ti sasvim preuzmeš imamovo mesto?

Abdel Hafiz će na to srdito:

– Ama, drugari, glave su vam osedele a pamet vam i dalje detinja! Je li vama to, da neko postane imam, smešno? Ono je čovek školovan i učen u verskim stvarima, u celom srezu nema imama kao što je on. Kad ga Bog uzme sebi, videćemo šta ćemo!

– A zašto se ti toliko odmah ljutiš? – napade ga Said.
– Tahir ima pravo. Zar se ne vrti cela priča oko molitava za bajrame, predika petkom i ramazanskih molitava?

Vad el Ravasi dodade:

– I – slava Bogu, Gospodaru svetova, a ne Gospodu onih koji lutaju stranputicom, amin!* Čak se i predika petkom svela na dve rečenice: „Neka bi Bog pomogao

* Parafraza s početka i kraja *Fatihe*, uvodnog poglavlja u Kuranu (poput hrišćanskog *Očenaša*). – *Prim. prev.*

muslimanima da pobeđe“ i „Čuvaj nam Princa vernika“!
A mi bismo voleli znati gde je taj Princ vernika!*

Na to će Abdel Hafiz:

– Nema sile ni moći do u Boga, Gospodara svetova!
Odakle ti, Vad el Ravasi, znaš šta imam kazuje u svojim predikama? Celoga veka nisi se ni umio za namaz**, a kamoli da si se pomolio! Otkako te je Bog stvorio, nisi ušao u džamiju – nisi joj ni preko praga prešao!

– Abdel Hafize, boj se Boga! – upade Said. – Kako možeš da kažeš da Vad el Ravasi nikad nije video džamiju! Je li iko više od Vad el Ravasija pomagao kad smo podizali džamiju?

Vad el Ravasi se okrete meni:

– Vidiš li ti ovo, Mehajmide? Pogledaj kako ovaj današnji svet poriče istinu! Tako mi Boga, Ibrahim vad Taha je bio u pravu kad mi je govorio: „Vad el Ravasi, izbegavaj ljude s bradom i brojanicama – od njih ćeš imati samo nevolje.“ Ja ne znam kako izgleda džamija, Abdel Hafize!? A ko je vukao ciglu i vodu i po žezi i po hladnoći? Ko je stalno bio tu, sve dok se krov nije podigao? Ko je dirinčio po celu noć dok su drugi hrkali u posteljama? Ko?! Ali kakva je vajda sad drobiti o tome...

– E, zbog takvih sam priča prestao da dolazim i sedim ispred Saidovog dućana – ljutito povika Abdel Hafiz. – Tako mi Boga velikoga, da nije ovde ovog čoveka i gosta, ni sad ne bih došao!

* Tradicionalna titula nekadašnjeg arapskog vladara, halife, čelnika svih muslimana. – *Prim. prev.*

** Od pers. *namāz* – molitveni ritual muslimana koji se obavlja pet puta dnevno, a sastoji se od klanjanja prema utvrđenom protokolu i izgovaranja stihova iz Kurana. – *Prim. prev.*

I uz gest kao da pere ruke od svega, ustade da krene, kad Said povika na njega:

– Jesi ti poludeo, burazeru, ili šta ti je?! To je samo šala! Šta bi ti, da zabraniš ljudima da govore? Je l' ti ne vidiš džamiju kako stoji tamo? Je l' neko misli da je proda ili kupi? Svi su je gradili, i ko se moli, i ko se ne moli, bez plate, samo da ugodi Bogu! U ime Boga milostivog, samilosnog! Ili vi, brajko, mislite da otkrivete islam ispočetka?!

Rekoh Abdel Hafizu da ne prima to k srcu, ali on ostade pri svome, dodavši:

– Vas je Gospod zaslepio načisto! Takve reči nikuda ne vode, najbolje je da se i ne izreknu! Uzdravlje!

I ode.
